

Hazelmuis. Foto Goedele Verbeylen

Hazelmuisen in Voeren

Op het juiste spoor

Eind 2006 had de Vlaamse Zoogdierenwerkgroep, na enkele jaren intensief inventariseren, een goed beeld van de verspreiding van de hazelmuis in de provincies Limburg en Vlaams-Brabant. Enkel in het oosten van de gemeente Voeren werd deze schattige slaapmuis nog teruggevonden. In 2007 werd van start gegaan met een gestandaardiseerde monitoring: er werden 14 trajecten (zie kaart 1) afgebakend die jaarlijks tussen half september en half november tweemaal worden afgezocht op de aanwezigheid van hazelmuisnesten.

Goedele Verbeylen

De resultaten van 2007 waren behoorlijk indrukwekkend: dankzij de inzet van twaalf enthousiaste vrijwilligers werden 206 hazelmuisnesten langs de Voerense monitoringtransecten (onderzoekstrajecten) geregistreerd (tabel 1). Buiten de monitoring (dus zowel buiten de monitoringtransecten als binnen de transecten maar buiten de twee monitoringrondes) werden nog eens 49 nesten gespot. Vooral in het Veursbos lag dit aantal hoog en daar zal vanaf 2008 waarschijnlijk nog een bijkomend transect afgebakend worden. Het totaal voor 2007 ligt dus op 255 hazelmuisnesten, een pak hoger dan de 106 nesten die we in 2006 optekenden. We vonden niet alleen meer nesten, maar we zagen ook meer hazel-

muizen: 64 in 2007 tegenover 23 in 2006. In alle gebieden werd minstens in één van beide jaren voortplanting vastgesteld.

Goed jaar De gegevens van beide jaren mogen niet zomaar vergeleken worden, omdat in 2006 nog niet gemonitord werd langs vaste transecten en dus niet op exact dezelfde locaties en even intensief gezocht werd. Toch kunnen we concluderen dat er in 2007 veel meer hazelmuizen in de randvegetaties zaten dan in 2006. Mogelijke reden: een goede vruchtzetting van allerlei besdragende struiken (onder andere mirabel en zoete kers) in 2006 en 2007 en een uitzonderlijk goede hazelnoetenoogst in 2007, wat de voortplanting en

winteroverleving zeker ten goede zal gekomen zijn. Is de hazelmuis dan uit de gevaarzone? Zeker niet, want de gekende populatie is nog steeds zeer klein en dergelijke restpopulaties zijn altijd bijzonder kwetsbaar!

Omdat misschien ook elders in Vlaanderen nog hazelmuizen overleven, werd in 2007 een hazelmuisweekendje georganiseerd in de omgeving van Ploegsteert (grens Walonië en Zuid-West-Vlaanderen). Uit deze regio liggen enkele historische hazelmuiswaarnemingen uit de jaren negentig, maar ondanks intensief speurwerk kon de aanwezigheid van deze slaapmuis tijdens het zoekweekendje niet meer worden bevestigd. Wel werden er in de speciaal opge-

Tabel 1

Aantal hazelmuisnesten en waargenomen hazelmuizen per inventarisatiegebied. Voor 2007 wordt het aantal nesten gegeven dat gevonden werd tijdens de monitoring (2007-1) en daarbuiten (2007-2).

naam inventarisatiegebied	transectnr. (lengte in km)	aantal nesten			aantal hazelmuizen	
		2006	2007-1	2007-2	2006	2007
Broekbos	1 (1,5)	13	10	1	4	2
Konenbos	2 (2,8)	7	7	0	4	1
Spoorwegberm 1	10 (2,5)	5	14	7	0	11
Spoorwegberm 2	11 (2,0)	5	13	1	2	9
Spoorwegberm 3	3 (2,5) + 4 (0,9)	33	58	1	4	9
Spoorwegberm 4	5 (2,5) + 6 (1,8)	8	33	0	3	12
Teuvenenberg/Gulpdal/Obsinnich	7 (2,6) + 8 (1,6) + 9 (1,9)	21	33	13	5	8
Veursbos/Roodbos/Vossenaerde	12 (2,4) + 13 (2,8)	12	16	26	1	9
Vrouwenbos/Stroevenbos/St-Gillisbos	14 (3,3)	2	22	0	0	3
TOTAAL		106	206	49	23	64

hangen slaapmuizen nestkasten heel wat eikelmuisen aangetroffen.

Beheer Er werd in 2007 niet enkel geïnventariseerd. Aangezien een aantal mensen van de Vlaamse Zoogdierenwerkgroep intussen heel wat expertise heeft opgedaan, worden we steeds meer gevraagd voor adviesverlening. Deze kennis moet ook worden omgezet in concrete beheervoorstellen en daarom werden verschillende rapporten opgemaakt met gedetailleerd uitgewerkte beschermingsmaatregelen (Verbeylen 2007, Verbeylen & Nijs 2007). Voor terreineigenaren en beheerders zullen deze rapporten hopelijk de basis vormen voor een hazelmuisvriendelijk beheer op hun terreinen. Deze beheervoorstellen werden door het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) van

de Vlaamse overheid overgenomen in de beheerplannen van de Voerense bosreservaten Broekbos, Teuvenenberg en Veursbos. Hiermee werd voor het eerst een concrete aanzet gegeven om in deze overheidsbossen rekening te houden met de aanwezigheid van hazelmuizen, zondermeer een (theoretische) mijlpaal voor een betere bescherming van deze Rode Lijstsoort. Gezien het directe overleg met de bevoegde ambtenaren van ANB, zullen de beheervoorstellen ook snel in de praktijk worden vertaald.

In het kader van het ambitieuze project "Gemeenten Adopteren Limburgse Soorten" adopteerde Voeren de hazelmuis (een behoorlijk logische keuze). Samen met de gemeente en het Regionaal Landschap Haspengouw & Voeren werkten we een actieplan uit (Nevelsteen et al. 2007). Om ook

de inwoners mee op de spreekwoordelijke hazelmuis te krijgen, werd een infodag voor de dorpingen georganiseerd. Bekend zal hopelijk ook bemind maken.

Spoorwegen Maar misschien wel de belangrijkste stap die in 2007 werd gezet, was het overleg met vertegenwoordigers van Infrabel, die instaan voor het onderhoud van de spoorwegbermen. Na een workshop en een terreinbezoek, schreven we een uitgebreid beheerplan voor de Voerense spoorwegbermen. Deze bermen huisvesten de helft van de Voerense hazelmuispopulatie en zijn dus van kapitaal belang willen we de hazelmuis als Vlaamse soort behouden. Vanaf 2008 zal Infrabel bij de uitvoering van werkzaamheden langsheen het spoor dan ook optimaal rekening kunnen houden met deze bedreigde

Voortplantingsnest hazelmuis. Foto Goedele Verbeylen

Links: Zoeken naar hazelmuisnesten in het braamstruweel langs het Broekbos. (foto: Dominique Verbelen). Midden: Vertegenwoordigers van Infrabel oog in oog met een hazelmuis. (foto: Dominique Verbelen). Rechts: Op de infomiddag voor de inwoners van Voeren wordt uitgelegd hoe een hazelmuis leeft en hoe je vraatsporen en nesten van hazelmuis kan herkennen. (foto: Ivo Vanseuninghen)

soort.

In het beheerplan adviseren we dat het maaien van het struweel op de spoorwegbermen dient te gebeuren buiten de periode dat de hazelmuizen hier hun nesten hebben, dus niet in het najaar. Omdat deze bermen echter een zeer lineair habitat vormen, bestaande uit een smalle strook struweel met ernaast een smalle strook bomen, is het best mogelijk dat de hazelmuizen hier ook de rest van het jaar gebruik maken van de struweelvegetatie (braam en bosrank). Daarom gingen we in 2008 ook al drie maal in juni-augustus inventariseren langs enkele van de spoorwegtransecten. Het magere resultaat: één volwassen hazelmuis gezien op 1 juni in een meidoornhaag langs transect 3, en na wat zoeken vonden we ook haar nest onder het dichte bladerdek, en vers opgegeten kersenpitten op 29 juni. Kanttekeningen hierbij zijn dat de vegetatie op sommige plaatsen al zeer goed ontwikkeld was met een zeer dicht bladerdek, waardoor eventuele nesten gemakkelijker gemist konden worden dan in het najaar, en dat ze op andere plaatsen dan weer nog lang niet zo uitgedroogd was als vorig najaar en dus

vaak nog niet geschikt voor hazelmuizen. Tijdens de laatste ronde waren er al heel wat rijpe bramen te zien, dus geen gebrek aan voedsel. De hazelmuizen zijn dus ook buiten het najaar aanwezig in de spoorwegbermen, maar het hoge aantal nesten van in het najaar kon niet teruggevonden worden. Zitten de volwassen dieren dan allemaal in de zeer smalle strook bomen? Ook in het najaar vinden we vaak enkel jonge dieren en zijn de adulten spoorloos. Het blijft voorlopig dus een raadsel waar deze zich ophouden.

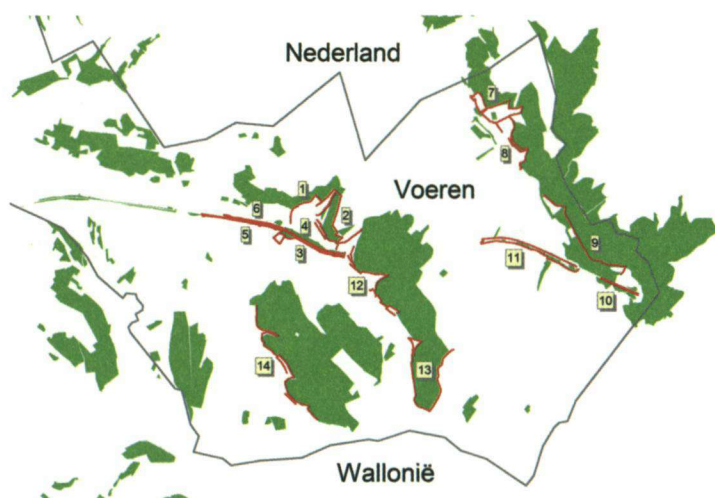
Nederland Omdat onze Voerense hazelmuispopulatie aansluit bij de Nederlandse populatie, wisselden we ook informatie en ervaringen uit met onze Nederlandse collega's van de Zoogdierverseniging VZZ, de Stichting Instandhouding Kleine Landschapselementen (IKL) en het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Samen werkten we een prachtige voorlichtingsbrochure en poster over hazelmuisbeheer uit (zie ook Zoogdier 18[4], te downloaden via www.hazelmuis.be en www.vzz.nl). Deze zullen in hoofdzaak worden verspreid onder mensen die in de om-

geving van hazelmuisgebied wonen en die bereid zijn een steentje (of eerder houtkantje) bij te dragen om de hazelmuis te helpen overleven.

Tot nu toe veel papierwerk, maar vanaf 2008 omgezet in echte acties op het terrein: we zitten op het juiste spoor!

Goedele Verbeylen, Natuurpunt Studie [Zoogdierenwerkgroep], goedele.verbeylen@natuurpunt.be

Met de steun van en in samenwerking met INBO/ANB, Gemeente Voeren, Infrabel, Provincie Limburg/LIKONA, Regionaal Landschap Haspengouw & Voeren, GALS, VZZ/IKL/CBS, privé-eigenaars en nog vele anderen.

Kaart 1

In de oostelijke helft van de gemeente Voeren, het Vlaamse leefgebied van de hazelmuis, monitort de Vlaamse Zoogdierenwerkgroep vanaf 2007 jaarlijks het aantal hazelmuisnesten langs 14 vaste transecten.

Verder lezen?

www.hazelmuis.be

Nevelsteen, I., Verbeylen, G. & Baert, P., 2007. Actieplan Nr. 41: Voeren, hazelmuis. Een uitgave van de provincie Limburg in het kader van het EFRO Doelstellingen 2-project, Gemeenten Adopteren Limburgse soorten, Provincie Limburg, Genk, België.

Verbeylen, G., 2007. Hazelmuizen op het spoor. Inventarisatie 2006-07 en concrete beschermingsmaatregelen voor de hazelmuis (*Muscardinus avellanarius*) langs spoorlijn 24 in Voeren. Rapport Natuurstudie 2007/13, Natuurpunt Studie [Zoogdierenwerkgroep], Mechelen, België.

Verbeylen, G. & Nijs, G., 2007. Hazelmuizen in nesten. Inventarisatie 2006 en concrete beschermingsmaatregelen voor de hazelmuis (*Muscardinus avellanarius*) in Vlaanderen, met bijzondere aandacht voor de Zuid-Limburgse bosreservaten. Rapport Natuurstudie 2007/2, Natuurpunt Studie [Zoogdierenwerkgroep], Mechelen, België. Zie ook boekbespreking in Zoogdier 18[4].